

STUDIJE

VJEROUČITELJEV ZAVJET SIROMAŠTVA I NEKI NJEGOVI VIDOVI

Marko Pranjić

UVOD

Dobar dio naših vjeroučitelja odnosno vjeroučiteljica pripada redovničkim zajednicama. U razmišljanju o profilu vjeroučitelja to ne bi trebalo gubiti iz vida. Naprotiv! Trebalo bi dostatno sagledavati pozitivnosti ali i probleme koje zasad sa sobom nosi taj profil. Jednog dana kad redovnička osoba uđe u strukturu koja od nje ne zahtijeva nužno identično ponašanje kao u redovničkoj zajednici, ta nova sredina ne bi nikako smjela biti razlogom bijega, omalovažavanja ili izlike pred osnovnim opredjeljenjem: služiti kraljevstvu Božjem cijelim svojim bićem, bez ikakve pridržanosti ili rezerviranosti. Nije pak rijedak slučaj da i sam katehetski rad bude razlog zatumljivanja nekih vrlo važnih komponenata „poziva na savršenost“ ili možda čak žaljenje što ih se i u samoj katehetskoj situaciji treba i dalje njegovati.

Neriješeni ekonomski problemi, neadekvatna nadoknada za obavljeni posao, na momente nepostojanje niti mogućnosti za socijalno osiguranje, mjesečno privređivanje koje više liči na ponižavanje nego na nadoknadu, obvezatnost redovničke zajednice da osigura svom članu vjeroučitelju manje-više sve, razlozi su određene konfliktnosti unutar naše Crkve. Vjerojatno tome treba zahvaliti da je među našim

laicima vrlo mali interes da postanu redoviti vjeroučitelji na razini župne zajednice. Istina je, materija nije bezazleni faktor niti kad se radi o katehiziranju. Pa ipak, ovo ne obezvrjeđivši, ne treba nikad izgubiti iz vida i vrednotu koja je okosnica redovničkog života: evanđeoski savjet siromaštva koji biva zavjetom kada se čovjek obveže da će ga u svakoj situaciji njegovati kao njemu svojstveni način djelovanja. Rijetko se o tome razmišlja a još manje piše pa zato vjerujem da ovaj prilog neće biti na odmet. Pokušat će ga se biblijski utemeljiti, praktično osvjetliti, kako bi se onda osvjježila njegova aktualnost.

POKUŠAJ UOČAVANJA STVARNOG PROBLEMA

Čovjek koji živi u svijetu mjerenja i odmjeravanja, naviknut je da mjeri, odmjerava, važe, ocjenjuje, prosuđuje. Kad naide na vrijednost koja nije mjerljiva „njegovim“ mjerama, onda ga to zbunjuje i obeshrabruje. Očit je to znak da je današnji čovjek pod izravnim utjecajem pozitivizma na području znanosti s jedne strane, a s druge da je neosjetno izgubio pod nogama teren neograničene vjere i povjerenja u onoga iz čijih je ruku bez ikakvih ljudskih mjera izašao.

Ako s ovim kriterijima, a drugo nam u ovom mentalitetu ne preostaje, pristupimo proučavanju zavjeta siromaštva, onda prvo što nam pada na pamet jest to da se ono s jedne strane može teško definirati,¹ a s druge, da je u izravnom odnosu s određenom ekonomskom situacijom i zbog toga relativno u svojoj pojmovnosti.²

Stvari koje je potvrdila stoljetna praksa, kroz koju su se one očitovale kao smislaone i vrijedne, teško ih je adekvatno izraziti čistom teoretskom refleksijom. I ovdje se potvrđuje načelo: „Jedno je teorija, a drugo je praksa!“ Da je redovnički život, gledan kroz njegovo siromaštvo smisaon i opravdan potvrđuje mudrost stoljetnog iskustva, i sigurni smo, unatoč manjku stopostotne teoretske jasnoće, da on ima svoj smisao i opravdanost i danas. Razmišljanje nad zavjetom siromaštva, kao protuteža praksi, ne gubi svoj smisao i potrebitost, nego ljutinu oštrice i razornu moć koju bi takvo razmišljanje moglo donijeti, da povijest nije pokazala nešto drugo.³

Siromaštvo, u istoj mjeri kao i bogatstvo, relativan je pojam. I jedno i drugo govori o količini, ili eventualno manjku dobara što ih posjeduje ili ne posjeduje pojedinac s obzirom na prosjek ljudi u čijem se društvu kreće. Stoga se ne može Pigmejca iz šuma Centralne Afrike nazvati siromahom samo zato što nema košulje.⁴

U Isusovo vrijeme smatralo se siromahom onoga koji je umjesto dvije haljine posjedovao samo jednu.⁵ Danas se smatra siromahom i onaj koji ima dvije košulje.

Siromaštvo je dakle relativan pojam s obzirom na određenu ekonomsku situaciju, no ako siromaštvo kao takvo pod svojim plaštem krije i pojam redovničkog siromaštva, onda se bez daljnega može ustvrditi da na području ovog zadnjeg postoji određena konstanta koja ostaje netaknuta unatoč svim mogućim povijesnim i ekonomskim promjenama: siromaštvo kao posvemašnje osiromašenje pred Bogom-Stvoriteljem i u svim životnim situacijama izravna ovisnost samo o njemu.

Kako izraziti tu kvalitetu, koja je više duhovne nego materijalne naravi, danas? K. Rahner govori o potrebi novog „stila siromaštva“⁶ prilagođenog ne sadržajem, nego oblikom da-

našnjem vremenu.

Prije svega treba imati u vidu da se „redovničko siromaštvo“ ne može poistovjetiti sa „stilom siromaštva“. Prvo u svojoj osebnosti nadilazi drugo, ili bolje rečeno, drugo je konkretizacija prvoga u određenom povijesnom trenutku. S druge strane, redovničko siromaštvo se ne smije nikada sublimirati do te mjere da se u njemu ne može naći odrednica pomoću kojih bi se moglo u datom trenutku „prizemljiti“, ukoliko ono po svojoj naravi ima i jedan određeni „materijalni sadržaj“⁷ i zato se redovničko siromaštvo ne smije jednostavno smatrati „siromaštvom u duhu“. Jasno, trebat će stalno kontrolirati i konkretizirati odnos između ova dva vida jedne te iste stvarnosti: redovničkog siromaštva kao evandeoske vizije posvemašnje ovisnosti o Bogu-Stvoritelju i njene konkretne primjene – stila siromaštva. To je bila uvijek poznata stvar. Doduše, možeda se nekad ova razlika prečesto izražavala kroz neodgovarajuće kategorije: „strog“ ili manje „strog“ red. ili pak „savršeniji“ i „manje savršen“. Danas su redovnici obzirniji po tom pitanju: refleksija je usmjerenija prema „stilu“, nego prema strogoći, jer je pitanje strogoće ionako jako nivelirano jednostavno zbog iste ili slične ekonomske situacije i sveopćeg stila i načina življenja.⁸

Dakle, u pitanju je „stil življenja“ redovničkog siromaštva danas. Da je taj zov opravdan, svjedok nam je i Drugi vatikanski sabor kad u svom dokumentu „O prilagođenoj obnovi redovničkog života“ kaže: „Dragovoljno siromaštvo poradi nasljedovanja Krista... neka redovnici brižljivo njeguju i, ako je potrebno, neka ga izraze u novim oblicima.“⁹

Razlog uvođenja novih oblika osnovan je na

1 Usp. K. RAHNER, *Theologie der Armut, Schriften zur Theologie VII*, Benzinger, Einsiedeln, 1966, 438.

2 Usp. K. RAHNER, nav. dj., 456.

3 Usp. K. RAHNER, nav. dj., 438.

4 Usp. K. RAHNER, nav. dj., 456.

5 Usp. Mt 5,40; 10,10.

6 Usp. K. RAHNER, nav. dj., 457.

7 Usp. K. RAHNER, nav. dj., 441.

8 Usp. K. RAHNER, nav. dj., 442.

9 PC 13.

potrebi stvarne i konkretne učinkovitosti, ovdje, danas, u ovom kraju i u ovom narodu. Ti oblici moraju biti takve naravi da se kroz njih može izravno svjedočiti, bez posebnog naknadnog tumačenja. Stoga „u redovničkom siromaštvu nije dosta samo to da netko u upotrebi dobara bude ovisan o poglavarima, nego je potrebno da članovi budu siromašni i stvarno i u duhu, imajući svoje blago na nebu.“¹⁰

Ovom izjavom Drugi vatikanski sabor očito priznaje da evandeoski savjet siromaštva, onakav kakvog ga je živio Isus iz Nazareta, kakvog su nastavili živjeti apostoli i kao takvog predali ga generacijama, nadilazi u mnogo čemu čisto pravno poimanje zavjeta siromaštva čija je osnovna komponenta formalno-juridička obespravljenost po pitanju posjedništva materijalnih dobara, te direktna i neopoziva ovisnost u tome o pretpostavljenima.¹¹ Učinkovitost Riječi Božje i svjedočenje iste kroz zavjet siromaštva u izravnoj je ovisnosti s ambijentom u kojemu se ona živi¹² i za kojega se ona naviješta. Siromaštvo kao takvo nije svrhovito samo sebi, kao da bi bilo u sebi zatvorena cjelina kojoj ništa nedostaje. „Radikalno siromaštvo je isto toliko bezidealno kao i radikalni bijeg od svijeta“. reći će na jednom mjestu¹³ F. Wulf. Jasno, ovdje, prije nego što je riječ o redovničkom siromaštvu, misli se na siromaštinu, bijedu, mizeriju, materijalnu ugroženost, i kao takvo: zlo kojega treba pod svaku cijenu izbjevati i kloniti ga se.¹⁴

Iz ovo nekoliko redaka već se čini jasnim da postoje različiti oblici siromaštva, počev od onog biblijsko-evandeoskog preko formalno-juridičkog do onoga koje više nit je krepost niti ideal, nego zlo, ekstrem kojega se treba kloniti.

Vratimo se redovničkom siromaštvu. Ono vuče svoje korijene iz evandeoske primjernosti i Evandelja, a kao vrhunsko pravilo dat će nam neke smjernice i karakteristike što će u punini svjetla pokazati pravi izgled i sadržaj redovničkog siromaštva kao takvog.

Prema Evandelju siromaštvo je po svojoj naravi preduvjet¹⁵ i sredstvo kraljevstva Božjeg među ljudima.¹⁶ Ako je sredstvo, onda mora biti odgovarajuće, prilagodeno,¹⁷ govornjivo. Jednom riječju, sredstvo koje omogućuje pristup cilju. Da ono nije bilo kakvo, ili neko sa-

svim usputno sredstvo, očito pokazuje povijest Crkve. Nove redovničke zajednice što su nastajale tijekom povijesti, upravo su kroz svoje promišljanje i odgovarajuće življenje evandeoskog savjeta siromaštva bile uvijek oštra kritika rak-rana unutar Crkve.¹⁸

Stoga ni današnja Crkva, pa ni društvo u kojemu ona živi i naviješta Radosnu vijest, ne može i ne smije ostati ravnodušna s obzirom na ovo sredstvo. Treba ga uvjerljivo motivirati i naći mu odgovarajući stil i izražaj.

Jasno, ako današnji čovjek ima osjećaj da on sve može, da je apsolutni gospodar situacije, onda se ne smije postavljati prema njemu kao prema čovjeku iz Isusova vremena koji se više osjećao podložnikom prirode, nego njenim gospodarom. Čovjek danas živi u umjetno stvorenom svijetu, kojega je u dobrom dijelu on sam tvorac. Za njega je novi svijet stvarljiv,¹⁹ on osjeća da ga može mijenjati, dogoniti, prilagođavati, njime gospodariti, stvarati si kroz njega osobnu budućnost (npr. tehnika, biokemija, ljudska genetika itd.). Takav stav je odlučno djelovao na promjenu svijesti o sebi, na novo poimanje smisla života, te na koncu zauzimanje stava prema Nekome izvana.

Žele li se dakle stvarati „novi oblici“ redovničkog siromaštva, oblici koji će biti svjedočanske naravi, vidljivi, konkretni, opipljivi osjetilom današnjeg čovjeka, onda se ni u kojem slu-

10 Isto; Usp. Mt 6,20.

11 Usp. K. RAHNER, nav. dj., 442.

12 Usp. M. ALTEFROHNE, *Taizé und die Verwirklichung der biblischen Armut im Ordensleben heute* – u: *Ordenskorrespondenz*, 15(1974), 409.

13 Usp. F. WULF, *Charismatische Armut im Christentum. Geschichte und Gegenwart* – u: *Geist und Leben*, 44(1971), 29.

14 A. BÖCKMANN, *Die Gegenwartssituation als Herausforderung an die Ordensarmut* – u: *Ordenskorrespondenz*, 14(1973), 55.

15 Usp. A. SCHULZ, *Von den neutestamentlichen Grundlagen der sogenannten „klösterlichen Armut“* – u: *Ordenskorrespondenz*, 10(1969), 1.

16 Isto, 6.

17 PC 2; Usp. M. ALTEFROHNE, nav. dj., 413.

18 Usp. E. SCHILLEBEECKX, *Das Ordensleben in der Auseinandersetzung mit dem neuen Menschen – und Gottesbild* – u: *Dienst an der Welt*, 109.

19 Usp. A. BÖCKMANN, nav. dj., 54.

čaju ne smiju zaobilaziti gore spomenute, tijekom povijesti nastale promjene, koje po sebi u dobroj mjeri odražavaju odnos prema materijalnim dobrima ovoga svijeta što nužno aludira na zavjet siromaštva.²⁰ Ako bi se i danas, pozivajući se na zavjet siromaštva, redovnik postavljao hladno-asketski prema dobrima ovoga svijeta, koja su u velikom dijelu čisto materijalne naravi, te tako zaboravio da su ona izražaj Božje dobrote i razlog ljudskog zahvaljivanja, mogao bi se ogriješiti o zavjet siromaštva, ili u krajnjem slučaju učiniti ga neplodnim i beznačajnim upravo pred ovim svijetom kojemu je poslan kroz svoj zavjet kao nosilac Radosne vijesti.

Materijalna dobra mogu biti izražaj bratske ljubavi i međusobne povezanosti. Toga je neobično svjestan današnji čovjek, i bilo bi ludo ne prihvatiti tu svijest u najmanju ruku kao orijentir.

Njihovo pak lakomisljeno i bahato prigrabljivanje stvara razdor i nepovjerenje u međuljudskim odnosima. I to ima veze sa zavjetom siromaštva.

Slobodno darivanje tih dobara znak je osobnog darivanja, ljubomorno prikupljanje izraz je prezira drugog. Ne aludira li ovo na Djela apostolska i sv. Pavla?

Imajući ovo u vidu, redovnik, zavjetovanik siromaštva, može dvojako reagirati:

1. Takvo vrednovanje materijalnih dobara odgovara zahtjevima Evandjelja – ja to prihvaćam i tome se prilagođavam;

2. Stav današnjeg čovjeka prema materijalnim dobrima nije evandeoske naravi i ne odgovara evandeoskim postavkama – dakle, moram se oduprijeti zabludama vremena odgovarajućim sredstvima.²¹

Da današnje redovništvo ne živi siromaštvo svetog Ante Pustinjaka, svetog Benedikta, svetog Franje Asiškog, svima nam je jasno. Što je tome razlog? Svakako ne samo naša nedosljednost izvorima, nego i uvjetovanost vremena te potreba da mu se prilagodimo. Ovdje ćemo ponoviti što smo prije rekli u drugačijem obliku: Materijalna sadržajnost redovničkog siromaštva podređena je promjenama, i bila bi velika utopija i zabluda dosljedno kopirati siromaštvo gore navedenih. Tko bi bio toga mišljenja, pre-

zreo bi stvarnost i ne bi joj mogao navijestiti osnovni smisao „evandeoskog savjeta”. Upravo na području materijalnih vrijednosti čovjek je više nego igdje drugdje definiran kao nužna ovisnost o socijalno-kolektivnom pojmovanju ove dimenzije.²²

Istini za volju i najradikalniji pristalica siromaštva reći će na jednom mjestu: „U vrijeme očite potrebe neka braća providaju za svoja potrebe kako ih milost Božja nadahne, jer ne volja ne poznaje zakona.”²³

Stoga će K. Rahner s pravom ustvrditi „Prema tome ne trebamo se kriti pred našim očima kad je riječ o pitanju siromaštva, pa makar mi danas posjedovali pisaći stroj, ručni sat i imali ne znam koje druge stvari koje oni nisu posjedovali. Istina je i to da je apsolutno mnoštvo stvari koje današnjem redovniku stoji na raspolaganju nesumnjivo veće s obzirom na one vrijeme. To nije dakle posljedica razvoja reda ili ne daj Bože otpada od redov. ideata, nego plod sveopćeg ekonomskog razvoja.”²⁴

To je ono što nas uvjetuje da tražimo novi stil življenja redovničkog života, stil koji se više neće sastojati u „formalno juridičkim konstrukcijama dozvola.”²⁵

Aquinata Böckmann će zauzeti ovaj, pomalo ekstremni stav: „Redovničko siromaštvo koje smo primili u nasljeđe prevladano je. Materijalno siromaštvo nije nikakav ideal, nego nešto što treba pod svaku cijenu nadvladati; besmisleno je težiti za materijalnim siromaštvom i odricati se materijalnih stvari. Dopušteno je sve što je učinkovitije. Ne smije se odricati izobrazbe i (duševnih) sposobnosti, nego ih se mora produbljivati i povećavati. Ne traže se od nas ograničavanja, nego da budemo bogatiji, da bi se odgovorilo zahtjevima i da bi se što bolje izvelo zadatak. Moramo sve više konzumirati, inače smo izbačeni iz igre. Štedljivost nije nikakav

20 H. KRAUSS, *Aktuelle Aspekte der Ordensarmut* – u: *Geist und Leben*, 44(1971), 114.

21 A. BÖCKMANN, nav. dj., 54.

22 Usp. K. RAHNER, nav. dj., 436.

23 Sv. Franjo, u: *Spisi sv. Franje*, Sarajevo, 1974, 11.

24 Usp. K. RAHNER, nav. dj., 458.

25 Usp. K. RAHNER, nav. dj., 463.

ideal danas. Redovničko se siromaštvo ne smije orijentirati prema idealima prošlosti, nego se mora otvoriti budućnosti i biti spremno na rizik (eksperimente!). Izolirajući se od društva i svijeta ne može se živjeti pravo redovničko siromaštvo. Materijalna nesigurnost u vrijeme socijalnih previranja nije više čimbenik redovničkog siromaštva. Redovničko siromaštvo mora biti protuteža sveopćem svjetskom siromaštvu te pomoći da ga se nadvlada promjenom struktura, pomažući onima koji su u razvoju itd.”²⁶

K. Rahner će ustvrditi nešto slično samo u malo blažem tonu. „Ako jedan red, ili pak redovnik želi ostvariti određene duhovne, apostolske, ili tome slične ciljeve, upućeni su danas, kudikamo više nego što je to bilo prije, na mnoštvo radnih i proizvodnih sredstava: pristojna biblioteka, sat, diktafon, fotokopirer... pisaći stroj, telefon... televizor... radio prijemnik. Sve su to potrebni i za posao korisni aparati.”²⁷

Ako je sve ovo potrebno da bilo red, bilo redovnik u redu ostvari duhovni, apostolski ili tome sličan plan, svrha zavjeta je veća raspoloživost za kraljevstvo Božje²⁸ – onda se stvarno treba preispitati tradicionalno poimanje zavjeta siromaštva koje se prvenstveno gledalo kroz prizmu odreknuća posjedništva i u tome izravna ovisnost o poglavaru.

A ako bi pak siromaštvo značilo samo ekonomsku nesigurnost i negiranje socijalnog prestiža kao sadržaja redovničkog siromaštva, što je usko povezano s posjedništvom dobara, onda bi se moglo ustvrditi da redovi i kongregacije, sve u svemu, još nikad nisu bili tako siromašni kao danas.²⁹

Ipak, ovakve i njima slične tvrdnje nukaju da im se postavi izravno pitanje: Je li redovnik još uvijek siromašan u stilu „evandeoskog siromaštva”, ako je bez grižnje savjesti „bogat” svim onim što bilo ciljevi reda, bilo njegove apostolske potrebe opravdavaju kao djelotvornije, ili treba ograničiti i količinu i kvalitetu „apostolskih sredstava”, pa i uz rizik manje učinkovitosti? Mora li jedan red težiti svom apostolskom cilju sa s v i m po sebi opravdanim sredstvima, ili su i sredstva podvrgnuta zakonitostima redovničkog siromaštva?

Istina, što savršenija učinkovitost, ideal je

današnjeg čovjeka, te mu je jako teško shvatiti redovničko siromaštvo – poziv na savršenost ako se to isto siromaštvo sastoji u ograničavanju na području sredstava namijenjenih za ostvarenje cilja.

Tome sličan, ako ne baš isti mentalitet, vlada danas među mnogim redovnicima. Postalo je pomalo vrhovno načelo: „Cilj opravdava sredstvo!”

Redovničko siromaštvo u samostanima nema karakteristiku oskudice, i zgodno primjećuje K. Rahner, kad kaže da nije siromaštvo u tome što se ja odričem „puta oko svijeta” kad me to ionako ništa ne košta.³⁰ U samostanima nema više zime, nema više bolesti, nema gladi što bi bili izraz i posljedica oskudice kojekakvih sredstava. „Naše se redovničko siromaštvo pod utjecajem današnjeg ekonomskog poimanja toliko sublimiralo da postoji opasnost po njegov izvorni identitet.”³¹

Ove bi se tvrdnje i konstatacije mogle smatrati izravnim posljedicama gore, pa možda i u podsvijesti postavljenog načela: „Cilj opravdava sredstvo.” Očito je da su to već pomalo devijacije na području življenja evandeoskog savjeta siromaštva. Što nam je činiti u ovom vremenu neobuzdane proizvodnje i još neobuzdanije potrošnje.

K. Rahner predlaže slijedeće: „Redovnici bi se morali odlikovati nekonformizmom nasuprot tipičnim oblicima današnjeg konzumizma i njegovim buđenjem umjetno stvorenih potreba; nekonformizam prema konzumističkom diktatu; prema demonstrativnom konzumizmu koji ide zatim da na vidjelo stavi društveni položaj, a ne služi zadovoljenju iskonske potrebe.”³²

Zaključimo ovo poglavlje. Na nekoliko prethodnih stranica nastojalo se obratiti pozornost na potrebu preispitivanja „klasičnog” stila živ-

26 A. BÖCKMANN, nav. dj., 59.

27 K. RAHNER, nav. dj., 465.

28 Usp. A. BÖCKMANN, nav. dj., 55–56.

29 Usp. K. RAHNER, nav. dj., 457.

30 Usp. K. RAHNER, nav. dj., 469.

31 Isto.

32 K. RAHNER, nav. dj., 474.

ljenja redovničkog siromaštva i došlo se do zaključka da je nužno potrebno stvarati novi stil življenja redovničkog siromaštva ovdje i danas.

Na žalost, još uvijek sa strane redovnika nisu izradene konkretne i uvjerljive smjernice posebnog „stila redovničkog siromaštva“. Tumara se. Živi se neuvjerljivi kompromis između starog „stila siromaštva“ i današnjeg, pomalo svima na volju pripuštenog inovatorstva.

Kao što rekoh u uvodu, nije moja nakana stvaranje teorije i zato bi bilo uzalud cijediti situaciju i dalje pod ovim vidom. Treba tražiti nešto, ili Nekoga, konkretno, koji će čovjeku ponovno vratiti sigurnost, u ovom slučaju redovniku, smisao za ono od čega je on odvajkada živio – bezgranično povjerenje u Tvorca svega dobra, a relativno u dobra ovoga svijeta.

Bezuvjetno povjerenje u Boga najdublji je sadržaj redovničkog siromaštva i da se njega otkrije u svoj njegovoj svjetlosti i draži, onda ga treba gledati kroz „Riječ Očevu“ – Isusa Krista. Da je to pravi put, svjedoči nam saborski dokument kad kaže: „Vrhovno je pravilo redovničkog života: slijediti Krista kako je to izloženo u Evanđelju.“³³

SVOJEVRSNA PRISUTNOST SIROMAHA I SIROMAŠTVA U BIBLIJI

Nakon što smo u kratkim crtama nastojali predstaviti današnju situaciju s obzirom na eventualnu primjenu zavjeta siromaštva u njoj, sada bismo željeli razmotriti kako Biblija gleda na siromaštvo.

Stav Staroga zavjeta prema siromahu i siromaštvu

Prije svega, Stari zavjet kad govori o siromaštvu onda ima pred očima konkretni oblik siromaštva, ponajčešće je to materijalno siromaštvo koje se očituje kao oskudica materijalnih dobara; kao fizička, pa čak i duševna manjkavost; prirodna ugroženost; potlačenost sa strane bogatih, i zato nikakvo čudo da Stari zavjet ne gleda na siromaštvo kao na nešto sveto i uzvišeno, dapače, pod svaku cijenu se želi odhrvati posljedicama koje su nužno povezane sa življenjem siromaštva.

Da bi se pravilno shvatilo siromaštvo u Starom zavjetu trebat će ga često promatrati u sjeni bogatstva. Prije svega ono je zlo, nešto što ne bi smjelo postojati. U Božjem narodu ne bi smjelo biti siromaha.³⁴ S druge strane, bogatstvo je znak Božjeg blagoslova, dapače, još više: jamstvo da će posjednik imati udjela u konačnom slavju.³⁵ Jahve dakle ne želi oskudicu, ne želi materijalno siromaštvo i ugroženost. On obilato blagoslivlja Jakova.³⁶ Ne želi oskudicu u kruhu.³⁷ Sijati će blagostanje, nitko neće trebati uzalud raditi i mučiti se,³⁸ bezbrižno će narod živjeti u zemlji,³⁹ svatko će sjediti pod svojom smokvom bez ikakve bojazni,⁴⁰ nitko neće trebati gladovati ili žedati, jer će na visoravnima nalaziti svoju pašu.⁴¹

Dakle, ni u kojem slučaju Stari zavjet ne govori o siromaštvu kao nekom uzvišenom idealu.⁴² Njega se mora liječiti i preobražavati.

Što ili tko je zapravo izvor siromaštva kao zla? U izraelskom narodu uvijek je postojala oporba između siromaha i bogataša. Ako materijalno siromaštvo postoji, onda su tome krivi bogataši koji tlačte siromahe, i stoga se starozavjetni proroci velikodušno zauzimaju za siromahe, a bogatašima se obraćaju u prijetećem stilu.⁴³

Proroci se ne bore protiv bogataša kao osoba, nego protiv njihove nadutosti, bahatosti i umišljenosti što lako niče na osnovama blagostanja i ekonomske neovisnosti. Svemu je krivo „pokvareno srce“ koje ne gleda više u bogatstvu Božji dar, nego razlog nadimljanja.

„Vrednovanje siromaštva i neposjedništva

33 PC 2a.

34 Usp. Pnz 15,4.

35 Usp. A. BÖCKMANN, *Biblische Armut im Hinblick auf eine Erneuerung der Armut im Ordensleben* u: *Ordenskorrespondenz*, 13(1972), 251. Uбудuće navođena kao: BOCKMANN 13!

36 Usp. Post 27,27–29.

37 Usp. Iz 51,14.

38 Usp. Iz 62,8.

39 Usp. Ez 39,26.

40 Usp. Mih 4,4.

41 Usp. Iz 49,9.

42 Usp. A. BÖCKMANN 13, nav. dj., 261.

43 Usp. Am 5,7–11; Iz 3,14.18–20; Mih 2,8–10.

kao sredstva za nadvladavanje 'svijeta', i približavanja božanstvu, potpuno je nepoznato Starom zavjetu.⁴⁴

Ono što vrednuje Stari zavjet nije siromaštvo kao praksa, nego siromah kao osoba. Dok Biblija gleda dosta kritički na materijalno siromaštvo kao takvo, dotle neobično cijeni i veliča siromaha. Siromasima je obećan Mesija,⁴⁵ oni s pravom mogu gledati na Boga kao svog izbavitelja i pomoćnika.⁴⁶ Stari zavjet posjeduje upozorenja i zapovijedi da siromaha treba pomagati u nadvladavanju materijalnog siromaštva. On ima pravo na svoj „šalom“ kao i bogataš.⁴⁷

Starom zavjetu poznati su zakoni i propisi koji štite i brane siromaha: zabrana lihvarstva; sveta godina,⁴⁸ otpuštanje dugova svake sedme godine,⁴⁹ za siromaha i strance treba ostaviti uvijek jedan nepožnjeven kutak na njivi.⁵⁰ Zakon o davanju lemuzine siromasima kod Židova je u visokoj cijeni.

Sve su to indikatori da siromaštvo kao materijalna oskudica, dakle siromaština u sebi, nije vrednovano u Starom zavjetu, dapače, ono je razlog bilo Božje, bilo ljudske intervencije.

Stav Novoga zavjeta prema siromahu i siromaštvu

S obzirom na materijalno siromaštvo – siromaštinu! – kao takvu, ne može se reći da Novi zavjet donosi neke posebne zaokrete. Ono što je stavljeno pod znak pitanja jest poimanje bogatstva ne više kao očitog znaka Božje naklonosti – premda se nigdje izravno ne kontestira njegova dobrotu – ali činjenica da uz njega postoji siromaština, i ako je ono razlog nje, ono je i izvor nemoralnosti.⁵¹

Bogatstvo i strahovanje za ovaj svijet preteča su opasnosti po spasenje.⁵² Dovoljno je misliti na pripovijest o bogatom žitničaru,⁵³ bogatašu (Lazar!) iz Evandjelja.⁵⁴ Nigdje se, doduše, ne kaže da su oni zli, ali su obojica duboko ogrezli u svoje bogatstvo, oni su siti. Čaša njihova uživanja puna je do ruba i nadanje kraljevstvu Božjem nema više mjesta u njoj. Oni nemaju nikakvih potreba, ništa ne iščekuju, ničemu se ne nadaju. Njihova nada je iscrpljena njihovim posjedništvom.

Luka u šestom poglavlju ocrta bogataše kao one koji su siti, kojima je do smijeha; njima se svi klanjaju. Slijepi su pred stvarnom potrebom – bogataš ne vidi gladna i bolesna Lazara pred svojim vratima.

Bogatstvo zasljepljuje čovjeku Gospodinov prolaz.⁵⁵ fascinira, a onda posve zatvara ljudsko srce. Ipak, ni u kojem slučaju ne rješava problem ljudske egzistencije.⁵⁶

Sve su to argumenti koji bi površnom promatraču mogli biti razlogom da prezre bogatstvo kao nešto sotonsko i kao takvo da ga bez ikakve kritičnosti posve odbaci. No, ono dobiva svoju pravu vrijednost tek onda kad ga se stavi na raspolaganje bližnjemu. Ne dakle bogatstvo kao izvor potpune osamostaljenosti i samodostatnosti, nego kao sredstvo konkretiziranja kršćanske ljubavi. Stoga i Novi zavjet gleda na lemuzinu – da spomenemo ono najsitnije! – kao na opravdano i nužno potrebno sredstvo za zbijanje siromaštine u najuže granice. Davanje i darivanje ne smije biti bahato, nego skriveno. „Nek ne zna ljevica što radi desnica“: očito je da kršćanin ne treba zbog toga bilježiti kod sebe koliku i kakvu je plaću zaslužio. Dosta je pomisao da Bog vidi u skrivenost ljudskoga srea.

Ovo darivanje posjeduje još jednu vrlo upadljivu karakteristiku: „Ako dobro činite svojim dobročiniteljima, kakvo li vam uzdarje.“⁵⁷ Isusov učenik ne smije očekivati izravnu nagradu za svoje dobro učinjeno djelo. Nije na-

44 M. ALTEFROHNE, *Armut und Arme in der Heiligen Schrift* – u: *Ordenskorrespondenz*, 15(1974), 250.

45 Usp. Iz 61,1; 58,6.

46 Usp. Iz 25,4; Ps 69,34; 72,4.

47 Usp. Tob 4,7–11; 12,9; Dn 4,24.

48 Lev 25,39–41.

49 Usp. Pnz 15,1–15.

50 Usp. Lev 19,9.

51 Usp. A. BÖCKMANN 13, nav. dj., 251.

52 Usp. Mk 4,19.

53 Usp. Lk 12,16,20.

54 Usp. Lk 16,19–25.

55 Usp. Lk 12,54–56.

56 Usp. Lk 12,15.

57 Usp. Lk 6,33.

čelo. Čini dobro onima koji ti mogu uzvratiti! nego onima od kojih se nije nadati nadoknadi: siromašni, sakati, hromi, slijepi.⁵⁸

U usporedbi s bogatašima, prema Novom zavjetu, siromasi imaju posebnu šansu. Oni nisu siti, oni gladuju i čekaju nešto stvarno, nešto opipljivo. Kod njih postoje otvoreni prostori kroz koje može nadrijeti kraljevstvo Božje. Ipak, nije tome razlog da Gospodin kaže: „Blagoslovljeno siromaštvo“. Ono i nadalje nije ideal u sebi samome.⁵⁹ te ono zbog čega se siromasi trebaju radovati nije siromaština, nego obećanje spasenja *siromasima*, i zbog toga su oni blaženi. Njihovo siromaštvo – neispunjeni prostor kojega ono stvara – očiti je vapaj za ispunjenjem koje će se zbiti kroz kraljevstvo Božje. U ovom smjeru ide Gospodinovo propovijedanja, činjenja čudesa, tako da spasenje nije samo obećanje, nego stvarna, konkretna, očevidna, rukom opipljiva prisutnost.

Bilo bi preuzetno vjerovati da je siromaštvo plaća za kraljevstvo Božje, kao da bi se siromaštvom ono moglo kupiti. Kraljevstvo Božje jest i ostaje dar velikoga Boga, doduše dar za kojega postoje bolji preduvjeti kod siromaha, nego kod bogataša; i zato: ne bogati, nego siromašni, ne moćni, nego maleni imaju u njemu prednost.

„Silne zbači s prijestolja, a uzvisi neznatne. Gladne napuni dobrima, a bogate otpusti prazne.“⁶⁰ Navještaj kraljevstva stvorio je očito obrat vrijednosti, i to je možda ono najkarakterističnije za poimanje siromaštva u Novom zavjetu.

Ako bismo željeli načiniti posve kratku sintezu s obzirom na vrednovanje siromaštva u Bibliji, onda bi se moglo, iz onoga što se do sada reklo, sa sigurnošću ustvrditi da siromaštvo kao materijalna oskudica, ili kao posljedica izrabljivanja bogatih, nema mjesta kao krepost na stranicama Biblije. Dapače, objekt je eliminiranja bilo sa strane ljudske, bilo sa strane Božje.

NOVI OBLICI POIMANJA SIROMAŠTVA

Sudbina izabranog naroda, njegova povijesna ponižavanja, a nadasve babilonsko ropstvo, uvjetovat će posebno poimanje siromaštva i poniženosti, te će se ono odražavati kroz novu kva-

litetu koja neće biti više materijalne naravi, nego vjerske. Manifestirat će se u skromnom i poniznom držanju pred Bogom.⁶¹

Izrael je postao siromašan i potpuno upućen na Jahvu–Spasitelja koji se objavljuje kao utičište, osloboditelj siromaha. U ovom smislu biti siromašan znači prije svega: moliti skromno i ponizno Jahvu za njegov intervent i pomoć.⁶² Siromašno držanje pred Bogom nije „privlačno, ali jedini preduvjet da Jahve usliša i blagoslovi. Tko se dakle Bogu približava u poniznosti, taj ga časti, a Bog kao nagradu za njegovo povjerenje, njemu skromnome, daje dostatnu snagu.“⁶³

Ovo vjerničko poimanje siromaštva posebno je prisutno u psalmima. Siromah se ponizno prigiba pred svojim Bogom, dok bogataš, nasuprot, vjeruje da može sam ravnati svojim životom oslanjajući se na svoj posjed i imanje.⁶⁴

Slično, ako ne identično poimanje siromaštva nalazimo u Jakovljevoj poslanici.⁶⁵

Tako dakle, tokom povijesti, izabrani narod iskusi različit oblike siromaštva: od onog ovozemno–materijalnog i socijalnog do predanog, čisto vjerskog siromaštva, prozetog vjerom i pouzdanjem da Bog može sve.

Da bi nam ova nova komponenta bila što jasnija i što bliža, uzet ćemo u razmatranje neke stavove Isusa iz Nazareta, Sina Božjeg.

Isus se obraća siromasima kao njihov Spasitelj

Solidarnost sa siromasima za Isusa ne znači u isto vrijeme klasni fanatizam.⁶⁶ On je za sve

58 Usp. Lk 14,13.

59 Usp. A. BÖCKMANN, 13, nav. dj., 251.

60 Lk 1,52.

61 Usp. H. BRUPPACHER, *Die Beurteilung der Armut im Alten Testament*, 66.

62 Usp. L. HARDICK, *Armut – u: Die Religion in Geschichte und Gegenwart I*, 623.

63 Usp. A. KUSCHKE, *Arm und reich im Alten Testament*, 51.

64 Usp. M. ALTEFROHNE, nav. dj., 255.

65 Usp. Jak 2,5: 1,9s.

66 Usp. A. BÖCKMANN, *Was bedeutet „evangelische Armut“? Welchen Sinn kann in den Wohlstandsgesellschaft und in der wirklich „armen“ Dritten Welt Ordens „armut“ haben? – u: Concilium*, 10 (1974), 489. Ubuduće: BÖCKMANN 10!

tu, za sve one koji ga trebaju, pa makar oni bili i bogataši. Postoje mnogi argumenti koji upućuju na to da Isus nije bio nikakav socijalni revolucionar. On je otvoren prema svim socijalnim i političkim situacijama, i u isto vrijeme je nadilazio te čisto zemaljske stvarnosti. Postoji mnoštvo činjenica da Isus nije pripadao nikakvoj partiji, tako npr. naglašavanje nenasilja, ljubav prema neprijatelju, proglašenje mirotvoraca blaženim, vjernost zakonu.

To mu ne smeta da šiba nepravednost svoga vremena, oprečnost koja postoji između siromašnih i bogatih te se kao takva protivi Božjem naumu. Ipak ne poziva na revoluciju, ne stvara nikakav revolucionarni plan i program. On prepušta sud Bogu, a poziva na samokritiku, osobno obraćenje i ljubav prema bližnjemu. Daje prednost služenju pred vladanjem.⁶⁷

Njegova solidarnost sa siromasima ne sastoji se samo u tome što se on obraća njima (iz neke nedokučive visine kao što bi se to moglo pomisliti na prvi pogled), nego ukoliko preuzima na sebe posljedice siromaštva. Ukoliko je sam siromah – direktno podložan svome Ocu i od njega moli pomoć – može s pravom pozvati k sebi sve siromašne, krotke i potlačene.⁶⁸ On je jednostavno *siromah*. Takvog ga naviješta i Stari zavjet, siromah do kraja, sasvim ponizan pred svojim Bogom, prigiba se pred njim, strpljiv je, vjeruje, nada se, spreman je vršiti njegovu volju. On stupa pred njim.⁶⁹

Moglo bi se postaviti pitanje: Zašto Isus izabire ovakav stav, zašto nije prihvatio bogatstvo kao mogućnost služenja? Isus nudi spasenje svim ljudima, siromasima i bogatašima, bez iznimke. Ali, s druge strane, upozorava na zapreke koje ometaju spasenje, te stavlja uvjete koji su potrebni za onoga koji ga želi slijediti izbliza.

Jedan od tih uvjeta jest *stav siromaha*, to znači ponizno, vjerničko pouzdanje, biti otvoren, biti spreman prihvatiti.⁷⁰ Zapreka, ili u najmanju ruku smetnja u nasljedovanju Krista jest bogatstvo. Tko njemu služi, ne može služiti Bogu.⁷¹ Njegov stav prema bogatstvu vjerojatno je najtočnije izražen ovim riječima: „... ali nadošle brige vremenite, zavodljivost bogatstva i ostale požude ugase Riječ te ona ostane bez ploda.“⁷²

Zato se čovjek, kojemu se obraća Krist, na-

lazi u presudnoj situaciji: pristati uz Krista i njegovo (Božje!) kraljevstvo ili biti rob svoga bogatstva. Da je bogatstvo tako velika opasnost i zapreka za vjerničko prihvaćanje kraljevstva Božjeg, kazat će Isus kroz usporedbu: „Lakše će deva kroz uši iglene nego bogatašu u kraljevstvo Božje.“⁷³

Isus se ne stavlja pred bogataše kao njihov klasni neprijatelj, ali bogatstvo, posjedništvo, prema Isusu, znači izravnu opasnost za čovjeka, ukoliko se guši u brigama ovoga svijeta, ne primjećuje dolazak kraljevstva Božjega, ne posjeduje onu radikalnu slobodu i nesputanost srca koja je nužna za nepodijeljeno prihvaćanje Radosne vijesti. Stoga Isus zahtijeva od onih koji ga žele slijediti izbliza da svoje bogatstvo podijele siromasima.⁷⁴

Na pitanje zbog čega je bogatstvo zapreka za kraljevstvo Božje, Isus će jedva izravno odgovoriti. Izgleda da to on smatra samo po sebi razumljivim. Tko je bogat, obuzet je brigama,⁷⁵ teži k sve višemu, uživa, uz uživanje okružuje se vlašću, oslanja se na „svoju“ sigurnost,⁷⁶ on ima svoje „blago“ na zemlji umjesto na nebu.⁷⁷

Jasno, takvi su sputani, oni su svoje srce već zarobili, jednostavno su ga prodali, i zato će za njih Isusov govor, njegovo propovijedanje i naviještanje da je „kraljevstvo Božje blizu“, postati vrlo tvrd i nerazumljiv govor. To je osnovni razlog da se on obraća siromasima, onima koji su s jedne strane potrebni spasenja, a s druge strane slobodni su da to isto spasenje prihvate

67 Usp. A. BÖCKMANN, *Welche sind die Impulse des Neuen Testaments für das Verhältnis der Kirche zu den Armen?* – u: *Concilium*, 13(1977), 206–210. Uбудuće kao: BOCKMANN 13C.

68 Usp. Mt 11,28s.

69 Usp. Ivanovo evanđelje.

70 Usp. M. ALTEFROHNE, nav. dj., 257.

71 Mt 6,24; Lk 16,13.

72 Mk 4,19.

73 Usp. Mt 19,23s; Mk 10,25; Mt 13,22; Lk 1,53; 6,24; Mt 6,19–24.

74 Usp. Mt 19,16–30; Lk 9,3, 9,57s; 12,33; 18,22.

75 Usp. Mk 4,19; Lk 8,14.

76 Usp. Lk 16,19; 12,15–21.

77 Usp. Lk 12,33s.

kao jedinu mogućnost i izlaz iz vlastite situacije.

Govor na gori – Isusov programatski nastup (Lk 6,20–26; Mt 5,3–10)

Ovih nekoliko redaka neobično su indikativni po pitanju shvaćanja i razumijevanja novog poimanja siromaštva unutar Novoga zavjeta. Reći ćemo odmah: naglasak je stavljen na siromaha, a ne siromaštvo. Analizirajući status siromaha, nužno se dolazi do vjerskog poimanja siromaštva.

„Blago vama siromasi: vaše je kraljevstvo Božje!”⁷⁸ Ovo je Gospodinova nastupna besjeda. Što zapravo znači ovaj uzvik? Prije svega začudujuće je da se Isus ne obraća pismoznancima i farizejima, ne obraća se vodama narodnim, nego se obraća siromasima u narodu. Gledajući ga kroz ovu prizmu, njegov nastup izgleda ovako: on poučava jednostavni narod – „svjetinu koja se ne razumije u Zakon”; obraća se ženama – treba imati u vidu poimanje žene onoga vremena – često i onima koje su sumnjivog ponašanja, one ga zauzvrat poslužuju;⁷⁹ blagoslivlja djecu⁸⁰ i uzima ih na ruke uz veliko protivljenje učenika; – djeca su očiti predstavnici slabih i ugroženih – druži se s raspuštenicom;⁸¹ grešnicom;⁸² odlazi grešnicima i carinicima za stol; ozdravlja bolesnike, nijeme, slijepe, gluhe, gubave, opsjednute, hrani gladne.

Sve ove kategorije ljudi spadaju pod novo-zavjetno poimanje siromaha, i nikakvo čudo da je ovaj zov iz Lk 6,20 nastupni čin Isusova djelovanja. On sadrži program njegova zemaljskog djelovanja, program koji je satkan od poziva na spasenje onih koji su uskraćeni, ljudi na rubu društva – bezvrijedni u očima drugih. Isus se s njima solidarizira, postaje njihovim drugom, jednim od njih, ali bez ikakvog klasnog fanatizma.

Solidarnost sa siromasima, najočitiiji je znak da je on obećani Mesija.⁸³ Izaija kaže o njemu: „Jahve me pomaza, posla me da radosnu vijest donesem *ubogima*, da iscijelim srca slomljena...”⁸⁴ Po tome se da prepoznati Ivanu Krstitelju, kao „onaj koji ima doći”⁸⁵ „Napuklu trsku neće on slomiti.”⁸⁶ Po njemu djeluje Bog, onaj koji tješi siromaha, koji liječi siromaštinu, koji uzima na sebe siromaštvo.⁸⁷

Sveti Matej⁸⁸ nadopunjuje i produbljuje Lukin zov kad kaže: „Blago siromasima duhom”, dakle, oni koji su i svojom nutrinom siromašni, svojim sreem siromasi pred Bogom oni koji posjeduju srce siromaha – siromaštvo mora biti izraz cjelokupne ljudske osobnosti – oni koji gladuju i žedaju za pravdom: zalosni (tugujući!); krotki (to je sinonim za siromašan!);⁸⁹ milosrdni jer će i sami postići milosrde; oni koji su čista srca, jer će u svojoj malenosti stajati pred Bogom: mirotvorci, jer će se sinovi Božji zvati.

Sve ove eksklamacije zapravo su pojašnjenje *siromašnog stava* držanja što proizlazi iz cjelokupne ljudske osobnosti i daje do znanja što znači vjerovati i po vjeri se predati onome kome se povjerovalo.

Osim što se Isus druži sa siromasima, on zahtijeva od svojih učenika da to isto čine: da uzimaju siromaha u svoje društvo;⁹⁰ stavlja im do znanja – u skladu sa Starim zavjetom da je spasonosno dijeliti milostinju.⁹¹

Njegovi osnovni poticaji, koje upravlja apostolima, mogli bi se ovako sažeti: prioritet pripada najpotrebnijima: siromasi kao bolesni, odbačeni, uskraćeni itd.

Ne može se dakle ovdje govoriti o pripadničtvu jednoj grupi kao odlučujućem faktoru, nego veliki zov i potreba za spasenjem jest ona koja čini da Gospodin takvima dadne prvenstvo.

Pavao kao „nedonošče” nosi duboko uvriježen ovaj Gospodinov zov i stoga će ustvrditi: „Nego lude svijeta, izabra Bog da posrami mudre i slabe svijeta izabra Bog da posrami jake; i neplemenite svijeta i prezrene izabra Bog,

78 Lk 6,20.

79 Usp. Lk 8,1–3.

80 Usp. Mk 10,13–16.

81 Usp. Iv 8,1–11.

82 Usp. Lk 7,36–50.

83 Usp. Lk 7,21s; Mt 11,4s.

84 Iz 61,1.

85 Usp. Mt 11,5 i par.

86 Iz 42,3.

87 Usp. A. BÖCKMANN 13, nav. dj., 251.

88 Usp. Mt.

89 Usp. A. BÖCKMANN 13, nav. dj., 252.

90 Usp. Lk 14,12s, 21.

91 Usp. Lk 12,33; 6,30–34.

i ono što nije, da uništi ono što jest, da se nije-dan smrtnik ne bi hvalio pred Bogom.”⁹²

To je paradoks križa, paradoks Božje moći i slave što se pokazuje kroz ljudsku nemoć i malenost. Upravo kroz ove nove kvalitete Evanđelje se doživljava kao obrat vrijednosti: ponizni je uzdignut, bogataš je otpušten praznih ruku.

Motiviranost Gospodinova opredjeljenja za siromahe

Razlog prihvaćanja i življenja stava siromaštva, u Isusovim očima, identičan je razlogu prihvaćanja i življenja stava beženstva (sv. čistoća) zbog kraljevstva Božjeg. Po evandeoskom savjetu siromaštva zahtijeva Isus od onih koji su slobodno odlučili da ga izbliza slijede i tako žele biti „savršeni”⁹³ da u svom životu stvore onu situaciju koja odgovara situaciji „siromaha”, stvarnog siromaha, onoga koji je socijalno neutjecajan, kojemu stalno prijete opasnost, ali ipak nosi svoju „sudbinu” *ponizno* i predano, vjernički prihvaćajući i nadajući se da je jedina sigurnost i nada u Bogu.

Takav je onda nepodijeljen, on je potpuno slobodan čuti i prihvatiti Kristov zov u kraljevstvo Božje.⁹⁴

Biti *raspoloživ* znači biti nesputan, biti nenavezan, spreman za urastanje. Posjedništvo i briga oko imanja, njegovo osiguranje, umnažanje, samo će čovjeka zaokupiti, baciti u verige, tako da slobodno i *sada* neće moći slijediti poziv.

Spremnost da se čovjek odrekne materijalnih dobara i posjedništva, preduvjet je za raspoloživost i suradnju na poslanju Kristovu.⁹⁵ Ovaj stav je odlučujući za „zavjet siromaštva” kojega učenik slobodno prihvaća. Ta je okolnost jasna iz sveukupnog svjedočenja Evanđelja: Isus nije postavio obavezu siromaštva kao „zakon” i njegovi zahtjevi s obzirom na to nisu shvaćeni od njegovih sljedbenika kao nešto shematično i uopćeno, apsolutno normativno u smislu kasnijih redovničkih Konstitucija i Pravila.⁹⁶

Siromaštvo je gledano prije svega ne kroz prizmu umrtvljenosti na području posjedništva dobara, nego kao stadij ispražnjenosti i siromaštva pred Bogom u smjeru vertikalne, i kao

zov potrebnog sučovjeka u smjeru horizontale.

Ono u socijalnom smislu pripada ovom i ovakvom svijetu. Znak je prepoznavanja da smo još uvijek putujući udovi.⁹⁷ „Jer siromaha ćete uvijek imati sa sobom...” Njihova prisutnost znači stalni zahtjev za učenika – smilovati se siromahu. Tako uostalom i prosljeđuje upravo navedena Gospodinova riječ: „... i moći ćete im dobro činiti kad god htjednete!”

Materijalna oskudica je nešto što se po bratskoj ljubavi kod drugoga – potrebnog – nastoji pod svaku cijenu svesti na minimum. „Slobodno siromaštvo (kao kršćanski moralni ili asketski ideal) treba voditi k tome da se drugom pomogne nadvladati siromaštinu. ‘Haljina’ koje se čovjek odrekne, treba drugoga utopli.”⁹⁸

Nenavezanost na materijalna dobra – redovničko siromaštvo – opravdano je samo utoliko ukoliko stvara predispozicije za kraljevstvo Božje s jedne strane, i s druge, ukoliko ga se angažira u borbu i nadvladavanje siromaštine kod bližnjega.⁹⁹

U ovome smjeru ide i siromaštvo kod sv. Franje, koje se očituje sad kao posvemašnja otvorenost i podložnost Božjoj providnosti po pitanju jela i odijela, sad opet kao samilost i bratsko dijeljenje onoga što se primilo na dar.¹⁰⁰

ISUSOVO OSOBNO SIROMAŠTVO (2 Kor 8,9; Fil 2,5–8)

Da se što bolje osmisli i utemelji „redovnički zavjet siromaštva”, nužno je otkriti njegove

92 1 Kor 1,27–29.

93 Usp. Mt 19,21.

94 Usp. K. RAHNER, nav. dj., 450.

95 Usp. A. SCHULZ, nav. dj., 3.

96 Isto.

97 Usp. Mk 14,7; Iv 12,8.

98 Usp. K. RAHNER, *Die Unfähigkeit zur Armut in der Kirche, Schriften zur Theologi X*, Benzinger, Einsiedeln, 1972, 251. Odsada će se navoditi kao: RAHNER X!

99 Usp. K. RAHNER, nav. dj., 251.

100 Usp. Fr. LECLERC, *Armut in den Bettelorden. Beim hl. Franziskus*, 101–114. – u: *Die Gelübde im Ordensleben*, Band II, *Die Armut. Auf Grund der Veröffentlichungen der Arbeitsgemeinschaft „Vie Spirituelle”*, bearbeitet und herausgegeben von Prof. dr. J. ZÜRCHER SMB, Benzinger Verlag, Einsiedeln, Zürich, Köln, 1958.

početke u Isusovu ponašanju. Prije svega, u pitanju je dakle „evanđeoski savjet siromaštva” iz kojega kroz povijest, kao na neiscrpnoj osnovi i svojoj evanđeoskoj izvornosti, počiva redovničko siromaštvo.

Isus poziva ljude u sljedbu, a ne na „imitiranje”, jer „slijediti Gospodina ne znači doslovno ga oponašati, nego ga izraziti u vlastitom životu.¹⁰¹ Da bi se moglo ostvariti Isusovu ljubav, njegovo milosrđe, ili pak njegov način kako se on odnosio prema materijalnim dobrima i posjedništvu, mora se izravno i samo od njega učiti.

Brižnom i kritičkom istraživaču, brzo će pasti u oči da Isus nije patio gorko siromaštvo, ili neku skrajnu materijalnu oskudicu.¹⁰² Doduše, Luka¹⁰³ opisuje njegovo rođenje u staji i „prinosnički dar siromaha”¹⁰⁴ za vrijeme njegova prikazanja u hramu. No o tome izvještava samo Luka. Pobožna je literatura opjevala i oslikala vanjsko betlehemsko i nazaretsko siromaštvo, ipak će u ovom načinu prikazivanja trebati više gledati istinsku teološku podlogu, nego način izražavanja iste.

Naglasak je stavljen na kerigmatski sadržaj.¹⁰⁵

Isti Luka izvještava da su postojale neke žene koje su se brinule za Isusovo uzdržavanje.¹⁰⁶ Ivan govori o zajedničkoj kasi. Nigdje se ne može pročitati da si je Isus nametao neka izvanredno stroga odreknuća.¹⁰⁷ On prihvaća pozive,¹⁰⁸ odlazi na svadbu,¹⁰⁹ umnaža kruh.¹¹⁰

Učenici koje on poziva zadržavaju neka sredstva svog privređivanja: lade nisu jednostavno ostavljene, nego služe Isusu da iz njih propovijeda.¹¹¹

Njegova je kuća u Kafarnaumu,¹¹² a vjerojatno je i kuća samog Šimuna Petra bila njegovo redovito svratište.

Ne može se dakle govoriti o nekoj stvarnoj materijalnoj oskudici, niti s druge strane o nekoj posebnoj obilatosti. Isus se služi sasvim *normalno* stvarima, kako je to već potrebno, ili kako mu „dodu pod ruku”, tako da je to čak i jedan od razloga da ga farizeji oštro napadaju, kritiziraju i ponižavaju.¹¹³

S druge strane njegov je život potpunoma slobodan od svake strahujuće zabrinutosti za dobra ovoga svijeta i posjedništvo istih.

Ipak, ako želimo govoriti o Kristovu siromaštvu, o siromaštvu koje je samo njemu vlastito, mora to siromaštvo imati još neki drugi sadržaj koji se ne svodi samo na „nemanje krova nad glavom” i njegovo skromno, u početku neupadljivo življenje. Egzegete navode dva mjesta iz Pavlovihi pisama koja govore o specifičnom Isusovu siromaštvu, gdje bi jedan mogao služiti drugom kao pojašnjenje.¹¹⁴

Kristovo siromaštvo prema 2 Kor 8,9

Nakon što je Pavao pohvalio brižljivost i velikodušnost drugih zajednica po pitanju pomoći jeruzalemskoj Crkvi, on svraća pozornost na Isusov primjer.¹¹⁵ Da ovdje nije govor o Kristovu materijalno-financijskom siromaštvu, očito je. U 1 Kor 1,5 Pavao je upozorio na bogatstvo koje je i za njega značajno. Isus poklanja ovo bogatstvo po milosti: „U njemu ste postali bogati u svakom pogledu, u svakoj vrsti govora i znanja.”

Perfectae caritatis navodi ovo isto mjesto iz 2 Kor 8,9 kao vjerodostojno tumačenje Isusova siromaštva.

Nas ljude se označuje u ovom retku kao one koji su siromašni i potrebni, dok je Isusovo siromaštvo okarakterizirano kao silaženje k nama siromašnim ljudima, prožeto iskrenom ljubavlju i nakanom da nas obogati. Obogaćivanje se ne sastoji u tome da nas Krist punim rukama obdaruje svojim bogatstvom, nego da liječi naše

101 GUARDINI, *Der Herr*, Würzburg, 1938, 622.

102 Usp. M. ALTEFROHNE, nav. dj., 251.

103 Usp. Lk 2,7.

104 Usp. Lk 2,24.

105 Usp. R. SCHNACKENBURG, *Die Geburt Christi ohne Mythos und Legende*, Mainz, 1969, 10–14.

106 Usp. Lk 8,1–3; Mk 15,40s.

107 Usp. Iv 12,6.

108 Usp. Lk 7,36. 14,1; 11,37.

109 Iv 2,1–10.

110 Usp. Mt 14,15–21 i par.

111 Usp. Mk 4,35–41 i par. 5,1–20; 6,45–52.

112 Usp. Mk 2,1; 9,33.

113 Usp. Mt 11,19.

114 Usp. M. ALTEFROHNE, nav. dj., 252.

115 Usp. 2 Kor 8,9.

siromaštvo kroz vlastito osiromašenje, postavši sam *siromahom*. On se solidarizira sa siromasima, ne time da se stavlja na njihovu stranu, i u ime njih nastupa, nego time da on postaje onako siromašan kao što su to i oni sami.¹¹⁶

Biti siromašan da nas obogati, nije li to ipak paradoks? Da, ali osnovni paradoks siromaštva: siromaštvo se liječi siromaštvom. Protiv siromaštine kao zla može se boriti samo onda kad se čovjek solidarizira sa siromasima,¹¹⁷ kad postane jedan od njih, i to u konačnici znači: biti *slobodno siromašan*. Slobodno siromaštvo usmjereno je dakle na liječenje siromaštine. Jer Krist želi biti bliz nama – siromasima – stoga je i sam siromah. Matej¹¹⁸ će to zgodno izraziti slijedećom formulacijom: „Dokle k meni svi koji ste umorni i opterećeni... jer sam krotka i ponizna srca” („krotka i ponizna srca – kao što prije rekosmo – sinonimi su za „siromašne”!¹¹⁹). Siromaštvo dakle nije prije svega stav prema stvarima, nego stav prema siromasima i stoji pod znakom služenja.

Kristovo „osiromašenje” prvenstveno se odnosi na duhovno područje. Siromaštvo koje on slobodno na sebe preuzima zapravo je siromaštvo „očovječenja” – prihvaćanja ljudskih granica i ograničenosti, patnja i neuspjeha, te konačno smrti.¹²⁰ Nadalje, njegovo se siromaštvo sastoji u odreknuću privilegija i prava. Isus je postao čovjekom. „Postati čovjekom znači postati 'siromahom', ne imati ništa s čim bi se čovjek mogao prsiti pred Bogom, nikakav drugi oslonac, nikakvu drugu moć i sigurnost doli privrženost i predanje vlastitog srca. Očovječenje se događa kao priznanje siromaštva ljudskog duha pred apsolutnim zahtjevom neosporive Božje transcendencije. U hrabrosti takvog siromaštva otpočela je božanska avantura našeg spasenja”, reći će zgodno B. Metz.¹²¹

Ako Pavao, dok moli pomoć za potrebne, upozorava na ovu osnovnu istinu Kristova siromaštva, moglo bi slijediti iz toga da bi i Korinćani morali biti siromašni, u smislu pada u nevolju. Ovakav prosljed ometa sam Pavao kad u 8,13s piše: „Nije nakana da se drugima pomogne, a vi zapadnete u nevolju, već da bude jednakost... neka vas suvišak priteče u pomoć njihovoj oskudici.” Ne dakako: drugima olakšica, vama oskudica, nego jednakost.

Kristovo siromaštvo prema Fil 2,5–8

2 Kor 8,9 moglo bi se smatrati kratkim sažetkom kristovskog himna Fil 2,5–8. Ovo je jedino mjesto u Novom zavjetu gdje se izravno govori o „Isusovu siromaštvu”, a mjesto u Filipljanima ga izvanredno interpretira.¹²²

Himan se otvara opomenom: „Težite među sobom za onim za čim treba da težite u Kristu Isusu”,¹²³ da prosljedi u ocrtavanju spasiteljskog puta Kristova od prapostojanja u božanskoj slavi, preko poniženja i uzimanja ljudske naravi na sebe, da svrši u proslavljanju – Isus postaje Kyrios!

Sin Božji je jednim jedinim slobodnim činom predao božanski način bivovanja, nije se njega slijepo držao, postao je čovjekom. Ovo je očovječenje *svojevrsan čin*. Ono čega se Krist odriče, samo je njemu slično. Njegovo odreknuće, odreknuće je bogatstva koje je samo njemu svojstveno.¹²⁴ Sastoji se u poslušnosti, put koji će svijetu donijeti spasenje. „Oplijenjenju” slijedi poniženje „sve do smrti i to smrti na križu”. Smrt je konačni cilj u slobodi prihvaćenog puta.¹²⁵ Smrt opečačuje Isusovo utjelovljenje ukoliko stavlja do znanja da je Isus jedan od nas „nama u svemu sličan osim u grijehu.”¹²⁶

Isusovo umiranje, njegova smrt na križu, svojevrsno je očitovanje njegova siromaštva „siromaštva... u kojem nema više tješnja, nema anđela, nema zvijezde, nema Oca nebeskoga”,¹²⁷ samo još krik psalmiste: „Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio?”¹²⁸

116 Usp. A. BÖCKMANN 10, nav. dj., 489.

117 Usp. A. BÖCKMANN 13, nav. dj., 253.

118 Mt 11,28s.

119 Usp. A. BÖCKMANN 13, nav. dj., 253.

120 Isto 254–255.

121 B. METZ, *Armut im Geiste*, München, 1962, 13s.

122 Usp. M. ALTEFROHNE, nav. dj., 253.

123 Fil 2,5.

124 Usp. M. ALTEFROHNE, nav. dj., 254.

125 Usp. J. GNILKA, *Der Philipperbrief*, 123, kod ALTEFROHNE 254.

126 Heb 4,15.

127 B. METZ, nav. dj., 18.

128 Ps 22,1.

Radikalnost ovog siromaštva polučila je otkupljenje, i lako se ovdje složiti s Metzom da je „križ sakrament siromaštva u duhu”, „... znak i pečat zato da si je netko ostao potpunoma dosljedan, bez bijega i odupiranja, poslušno prihvaća svoje očovječenje.”¹²⁹

Učinio je to iz ljubavi prema čovjeku; svojim siromaštvom nas je obogatio. Drugim riječima: Kristovo očovječenje donijelo nam je pomirenje s Bogom i nadu u potpuno dovršenje u eshatonu gdje „će Bog ispuniti svaku... potrebu raskošno prema svom bogatstvu”.¹³⁰

Isusovo siromaštvo i Kristova poniznost identični su i predoznačuju otkupiteljsku ljubav, stoga ih je nemoguće mjeriti našim mjerama zakonima materijalnog svijeta. To se može samo teološki prosuđivati nikada ne gubeći iz vida da je dobrovoljno „oplijenjenje” Riječi Božje usko povezano s njenim „očovječenjem”.¹³¹

Sintetizirajući, moglo bi se reći da se „Isusovo siromaštvo” sastoji u:

1. Solidarnosti sa siromasima – tako da postaje sam siromah;
2. Odreknuću samoga sebe kao preduvjet raspoloživosti za Boga i ljude.

SIROMAŠTVO POZVANIH

Isus poziva ljude na sljedbu. Od pojedinca zahtijeva radikalno odreknuće svega što posjeduje i potpunu *raspoloživost* za njegovu ponudu, suživot u njegovoj „sudbini”. Često upozorava na opasnost bogatstva (posebno u Lukinu evanđelju!) i nužnosti izbora: ili Bog ili mamon.¹³²

Učenikovo je siromaštvo u izravnom odnosu sa siromaštvom Učitelja, jasno, ovdje se ima u vidu učiteljevo materijalno siromaštvo. Jednostavan život, dijeljenje lemuzine,¹³³ pozivanje siromaha za stol;¹³⁴ prihvaćanje i briga za djetu.¹³⁵ naviještanje siromasima Radosne vijesti;¹³⁶ posjedovanje zajedničke kase;¹³⁷ nezabrinutost za prva mjesta;¹³⁸ međusobno posluživanje po primjeru Isusovu,¹³⁹ očiti su znakovi da se bit „Isusova siromaštva” premješta na njegove učenike.

Zajedništvo u lomljenju euharistijskog kruha,¹⁴⁰ zajedništvo oko uskrslog Gospodina,

prelazi i na područje upotrebe materijalnih dobara.

Siromaštvo kao osnovno životno načelo učenikovo ukorijenjeno je u: „biti siromašan pred Bogom”. Učenik mora biti svjestan svoje apsolutne nesposobnosti da zaradi ili svojim dobrima, bilo materijalnim, bilo duhovnim (ovdje spada i zavjet siromaštva!), kupi kraljevstvo Božje. Siromaštvo „radi kraljevstva Božjeg” nije adekvatno logici: „ja Bogu siromaštvo, on meni kraljevstvo”. Siromaštvo stvara predispoziciju, ali ne kupuje kraljevstvo.

Postat će sve jasnije da je teško ne samo bogatašima nego bilo kojem čovjeku, pa prema tome i učeniku, ući u kraljevstvo Božje,¹⁴¹ čak štoviše, nemoguće je. Niti posjedništvo, niti neposjedništvo, koliko god ono izgledalo herojsko, ne može ga otkupiti. Ono je jednostavno dar. Čovjeku je nemoguće spasiti se, ali svakom je stavljena na raspolaganje svemoć Božja, kojoj nije „ništa nemoguće”.¹⁴²

Radikalno čovječje siromaštvo pred Bogom, bez ikakvih spekulacija nije kupovne vrijednosti. Učenik je, pa izvodio ne znam kakva djela, „beskorisni sluga”.¹⁴³ Pavao naziva sebe „slugom Kristovim”, živi u vjeri da će Božja svemoć doći do punine u njegovoj slabosti.¹⁴⁴

Preko ove spoznaje nemoći pred Bogom Isus uvodi učenike u povjerenje i ovisnost o Ocu, koji se brine za sve.¹⁴⁵ Apostoli će postati vjernicima Isusovim i u svojoj osobnoj ispražnje-

129 Usp. B. METZ, nav. dj., 19.

130 Fil 4,19.

131 Usp. M. ALTEFROINE, nav. dj., 255.

132 Usp. Mt 6,24; Lk 16,13.

133 Usp. Mk 10,21; Lk 12,33.

134 Usp. Lk 14,12s.

135 Usp. Lk 9,37.

136 Usp. Mt 10,6ss.

137 Usp. Mt 23,8; Mk 9,35

138 Isto.

139 Usp. Lk 22,24–27.

140 1 Kor 11,17–34.

141 Usp. Mk 10,23.

142 Usp. Mk 10,27.

143 Usp. Lk 17,10.

144 Usp. 2 Kor 12,9s. 1 Kor 15,10.

145 Usp. Mt 6,25–34.

nosti – siromaštvu – neće naviještati svoju nauku, nego Isusa i to rassetoga.¹⁴⁶

Radikalna osiromašenost nije teoretski pojam i kao takvo ne postoji bez konkretiziranja. Stoga učenik u propovijedanju Krista ne smije nositi sa sobom suvišan balast. U „otpošiljačkom govoru” to mu se očito stavlja do znanja. Mora biti zadovoljan s onim što će mu biti ponudeno u pojedinoj kući.¹⁴⁷

Kod Pavla se siromaštvo pred Bogom očituje u vlastitom samoizdržavanju – živjeti od vlastitih ruku – premda mu je jasno. „da je radnik dostojan svoje plaće.”¹⁴⁸

Siromaštvo pozvanoga nije toliko čin – premda se i kroz njega očituje – koliko posebno držanje, toliko i određeni stav. Onaj koji se njega prihvaća kao životnog stila, ne želi imati ništa materijalno kao oslonac i sigurnost. U svom odnosu prema Bogu čovjek se mora osjećati uvijek siromašnim. To znači pred Bogom posjed, privilegij, ugled, društvene prednosti, nemaju odlučujuću ulogu u službi spasenja. Spasenje je po sebi dar i ništa drugo.¹⁴⁹

Ovakvo siromaštvo nužno upućuje na eshatološko ispunjenje. Ono očito stavlja do znanja da ovaj život ima karakter prolaznosti i da ne smije polagati svoju nadu u bogatstva i dobra vidljivog svijeta;¹⁵⁰ ne u ljudsku snagu, njegovu mudrost, nego dati prednost „novim nebesima i novoj zemlji”,¹⁵¹ dati prednost Gradu koji u sebi krije neprocjenjiva blaga i bogatstva.¹⁵²

Dakle, što se tiče siromaštva pozvanog, učenikova siromaštva, moglo bi se ukratko ustvrditi sljedeće.

1. Siromaštvo je opravdano kraljevstvom Božjim. Ono je čin vjere i pouzdanja, nema kupovnu vrijednost;

2. Nije odreknuće posjedništva u sebi vrijednost, ono je samo nužni preduvjet sljedbe, služenja, raspoloživosti;

3. Treba biti prije svega na službu siromasi- ma i malenim.

Zajedništvo dobara prema Djelima Apostolskim (2,42–47; 4,32–35)

Za početke monaštva, i inače redovničkog

života, način i stil življenja Prve Crkve vrijedi kao uzor. Jako je sažeto ocrtan u ova dva navoda gdje se vjernici predstavljaju kao „postojani”,¹⁵³ „jedno srce i jedna duša.”¹⁵⁴ Ova „koinonia” – zajedništvo, zajedničarstvo, ima svoj osnovni oslonac u molitvi, u nauku apostolskom i lomljenju kruha.¹⁵⁵ Zajednica je okupljena oko Gospodina, a njihovo zajedničarstvo konkretizira se i utjelovljuje i kroz izvanjska dobra. Kako bi inače mogli biti zajednica ako bi postojale oštre oporbe između siromašnih i bogatih?

Spomenimo ovdje sasvim kratko: Jakovljeva poslanica očito nastoji oko toga da se ukloni svaka razlika između siromašnih i bogatih dok se okupljaju oko stola Gospodnjega. Dodvoravanje bogatima zbog ljudskog obzira¹⁵⁶ pisac poslanice smatra grijehom¹⁵⁷ U korinthskoj su se zajednici pojavile iste ove razlike: gladni gladuju za stolom Gospodnjim, bogati se do sitosti najedaju. Pavao to osuđuje: „to nije više blagovanje Gospodnje večere”,¹⁵⁸ „.... jer tko jede i pije, osudu svoju jede i pije.”¹⁵⁹

Prva je zajednica shvatila da zajedništvo lomljenja kruha ne smije biti izolirano od zajedništva u dobrima i da se to mora očitovati u svakodnevnom životu.¹⁶⁰

Kako se to praktički sprovodilo u život? U obadva navoda riječ je o prodavanju dobara.¹⁶¹ Utroškom se potpomagalo siromahe. Nije bilo onoga koji je oskudijevao među nji-

146 Usp. Lk 10,16; 2 Kor 4,5; 1 Kor 2,1–5.

147 Usp. Mk 6,10.

148 Usp. 1 Kor 9,14.

149 Usp. 1 Kor 1,28.

150 Usp. Fil 3,20.

151 Usp. Otk 21,1.

152 Usp. Otk 21,11–21.

153 Dj 2,46.

154 Dj 4,32.

155 Dj 2,42.

156 Jak 2,1–3.

157 Usp. Jak 2,9.

158 Usp. 1 Kor 11,20.

159 Usp. 1 Kor 11,29.

160 Usp. A. BÖCKMANN 10, nav. dj., 490.

161 Usp. Dj 2,45.

ma,¹⁶² tako je obećanje Ponovljenog zakona u ovom trenutku našlo svoje ispunjenje: u Božjem narodu ne smije biti siromaha.¹⁶³ Po tome se zajednica prepoznaje kao mesijanski Božji narod za kojega vrijede Božja obećanja.

Ovdje nam jedna sumnja ne da mira. Da li su stvarno svi prodavali svoj posjed, kao što to pojedina mjesta iz Djela tvrde? Ista Djela apostolska reći će u 4,34 da je Barnaba prodao svoju njivu i utrošak stavio na raspolaganje zajednici, dok će Ananiji i Safiri biti priznato kao pravo da su mogli zadržati sav posjed za sebe.¹⁶⁴ Ovo nas navodi na tvrdnju da ni u Prvoj Crkvi prodavanje vlastitog posjeda i stavljanje njegovog utrška na raspolaganje cijeloj crkvenoj zajednici nije bila radikalna i za sve obavezna pojava. Radikalnost se nije toliko sastojala u podjeljivanju dobara, nego u stavljanju istih na raspolaganje zajednici. Za prvu zajednicu to znači: posjed se ne poklanja. Privatno posjedništvo postoji i dalje, ali ga se ne rezervira samo za sebe, nego ga se stavlja na raspolaganje drugima. Svemu je tome razlog zajednička vjera i bratsko zajedničarstvo kojemu osobno Krist stoji na čelu (Crkva!).

Ovo pak zajedničarstvo (koinonia!) ne ostaje u granicama jedne jedine skućene zajednice. Ono se širi, prelazi njene granice¹⁶⁵ i Pavao se predstavlja kao prvi njen propagator time što organizira među „poganima” kolektu za jeruzalemsku zajednicu, koja za njega nije toliko karitativni čin,¹⁶⁶ koliko izraz najintimnijeg zajedničarstva između crkava—kćeri i crkve—majke — kao znak zajedničke vjere i djelotvorne Božje prisutnosti.¹⁶⁷

Pavlu je dakle jako poznat i pojam i sadržaj riječi „koinonia”. On je upotrebljava već u pozivu na kolektu.¹⁶⁸ Očito je da kolekta kod Pavla dobiva vjerski smisao, i tome je razlog da on ne inzistira previše na obilatom darivanju, niti to on osobno očekuje. Naglasak je stavljen na ljubav koja je izraz međusobnog zajedničarstva pojedinih crkvenih zajednica.¹⁶⁹

Spomenimo i to: izmjena dobara ne odnosi se samo na materijalne darove, nego i na one duhovne;¹⁷⁰ čak izgleda da oni imaju prednost. „Tako razlog sakupljanja u pogansko kršćanskim zajednicama nije siromaštvo jeruzalemske Crkve, nego to da su oni, sveti, udijelili

svoje duhovne darove poganskim kršćanima.”¹⁷¹

Pavao će ovoj izmjeni dobara dati moralno-vjerski smisao.

Sintetizirajmo smisao i razlog „zajedništva dobara”

1. „Koinonia” se ne doživljava samo za Gospodnjim stolom, nego i kroz materijalna dobra;

2. Ona se ostvaruje ili prodavanjem vlastitih dobara i stavljanjem njenog utrška na raspolaganje svima, ili se zajedničarstvo stvara stavljanjem svega na raspolaganje bez prodavanja;

3. Kroz „koinoniu” zajednica se doživljava mesijanskim narodom za kojega vrijede Božja obećanja.

Poziv bogataša u sljedbu (Mk 10,17–22)

Nakon što smo općenito sagledali u čemu se zapravo sastoji evanđeoski savjet siromaštva prema Novom zavjetu, bilo bi zgodno na jednom konkretnom primjeru iz Evandjelja pogledati kakvu i koliku ulogu imaju pojedini sadržaji evanđeoskog savjeta siromaštva s obzirom na izbor istoga kao životnog stila. Vjerujem da je zato najprikladnija prispodoba o bogatom čovjeku koju donosi evanđelista Marko u 10. glavi svoga Evandjelja, ne gubeći iz vida i druga paralelna — sinoptička mjesta.

Ovdje ću se izravno služiti studijom J. Galota, *Le fondement evangelique du voeu religieux de pauvreté* — u: *Gregorianum*, 56 (1973), 441–447.

Interesantno je primijetiti da se u prvom dijelu prispodobe bogataš predstavlja kao onaj koji prihvaća Gospodinovu riječ besprijeorno:

162 Usp. Dj 4,34.

163 Usp. Pnz 15,4.

164 Usp. Dj 5,4.

165 Usp. 2 Kor 8–9; Dj 11,28–30.

166 Usp. A. BÖCKMANN 13C, nav. dj., 224.

167 Usp. A. BÖCKMANN 13, nav. dj., 260.

168 Usp. 1 Kor 16,1ss; 2 Kor 8,1ss; Rim 15,26; Gal 2,10.

169 Usp. M. ALTEFROHNE, nav. dj., 268.

170 Usp. Rim 15,27; 1 Kor 9,11ss.

171 M. ZERVICK, *Der Brief an die Galater*, Düsseldorf; 64, 40s.

ne postoji nikakva zapreka i nikakva poteškoća u prihvaćanju nauke za onoga koji ima čistu savjest sve od svoje mladosti, što se tiče obdržavanja zapovijedi. Ne može se sumnjati u njegovu iskrenost i svjedočanstvo takve vjernosti zapovijedima dostojno je svakog divljenja, jer biti u svim zapovijedima dosljedan, nije laka stvar.

Reakcija je smještena skoro u ekstreme. Na početku silni entuzijizam, na kraju očiti znak neodvažnosti i klonulosti. Odgovor koji je prožet entuzijazmom: „Učitelju, sve sam to očuvao od svoje mladosti”, nemilosrdno se ruši u posve drugu skrajnost što izaziva prezir i odbojnost. Namrgodenost i žalost na licu, njega koji je oduševljeno dotrčao i pokleknuo pred Isusom, brzo mijenja svoj predznak. On okreće leđa i odlazi. Umjesto pobjedonosnog uspinjanja, nastupio je žalosni pad.

Razmotrit ćemo поближе ovaj tekst.

Prvi dio stavlja nam do znanja što je potrebno da čovjek postigne vječni život; ovaj vid predstavlja Isus kao onaj kojemu su na službu zapovijedi.

U drugom dijelu ne može se više govoriti o zapovijedima, ukoliko je bogataš s ponosom ustvrdio da ih je sve po redu obdržavao od svoje mladosti. Isus ne sumnja u vjerodostojnost ove izjave. Tvrdnja: „Jedno ti nedostaje”, ne može se odnositi na slučajnu zapovijed koja nije bila spomenuta među prethodnim, kao da bi bila namjerno izostavljena. Poglavlje o zapovijedima je zaključeno. Bogatašu na ovome području ne manjka ništa i bespriječni uvjet za baštinjenje vječnoga života već je na djelu. Dijalog se ovdje mogao sasvim lijepo završiti da mladić nije manifestirao želju za nečim drugim.

Ono dakle što manjka bogatašu ne odnosi se na zapovijedi. Isus ne nabraja više načela kao u prvom dijelu, načela koja bi vrijedila za sve podjednako. Ništa drugo nema u vidu doli osobnu budućnost ovoga čovjeka: „Jedno ti nedostaje.” Očito je da je ovdje u pitanju individuum, konkretna osoba.

Ono što njoj – konkretno – nedostaje, jest slijediti izbliza Isusa. Odkrećuće posjeda prema ovom tekstu ne ide ni u kojem drugom smjeru doli baš u ovome.

Vrlo je važno podvući ovu Isusovu nakanu. Osnovni problem nije dakle asketske naravi,

problem koji bi bio izravna zapreka na putu spasenja. Ne radi se ovdje o teoretskom znanju: u kojoj se mjeri bogataš treba odreći svoga bogatstva. Pozivajući ga na sljedbu, Gospodin želi otvoriti bogatašu pristup novom prosljedu koje bi preoblikovalo cijeli njegov život. Uvjet zato je odreknuće svih dobara. Zahtijeva se „siromaštvo”, ali samo kao vid jednog određenog stila življenja, koje je zapravo bilo unutarnja, bilo duhovna ispražnjenost koju će osmisлити i ispuniti kraljevstvo Božje.

Naposljetku, poziv da se proda sve što se posjeduje i da se dadne siromasima nije nigdje drugdje spomenut doli u ovim evandeoskim tekstovima. On predstavlja ekstremni oblik odricanja od svjetskih dobara što se preporučuje onima koji žele slijediti Gospodina izbliza, te – jedinstven slučaj – upućen je čovjeku bogatašu, vjerojatno onome koji je gradió svoju sreću, svoj mir i svoju sigurnost samo na njima. Od takvoga se zahtijeva likvidacija dobara, samo utoliko ukoliko su ona izvor „njegove sigurnosti” i šansa njegove apsolutne osamostaljenosti.

Sličan poziv Isus ne upućuje ribarima koji žive od svojih mreža i od sreće ako u njih nešto upadne. Izgleda da su oni dostatno siromašni, ili bolje rečeno, imaju one preduvjete što očito manjkaju bogatašu.

Cilj analiziranja ove prispodobe nije samo ispravno shvaćanje evandeoskog savjeta siromaštva nego također i uočavanje razlike između *općeg* i *posebnog* poziva.

Razlika je samo *posebna ljubav* što je osnova ovog zadnjeg. Kod bogataša je očita stvar da on želi savjet, želi nešto što po Isusovu sudu nadilazi „općenito” – običnu praksu zapovijedi – i stoga koliko god je *želja* bogataša prisutna i naglašena, to još uvijek nije dostatno da on osobno uđe u posjed onoga što nadilazi plod prakticiranja zapovijedi. Njegovo osobno oduševljenje koje ga nuka da „potrči” i da „klekne” pred Isusa nije dostatno. Isus mu dopušta da javno zasvjedoči svoju dosljednost Zakonu, a onda on, Gospodin, uzima riječ i postaje gospodar situacije: „pogleda ga i *zavoli*”. Očiti je znak da je inicijativa sad direktno u Gospodinovim rukama: On je onaj koji izabire i poziva.

Izraz: „zavoli ga” jedini je takav u Novom zavjetu.¹⁷² Doduše, Ivanovo evanđelje spominje na više mjesta one koje je Isus volio, ali u ovom slučaju „zavoli” naznačuje ljubav koja se manifestira ovoga trenutka, tj. nova ljubav, posebna ljubav što prožima posebni Gospodinov pogled. Karakteristika ovog pogleda prožetog ljubavlju, svjedok je da je on, Sin Božji, htio posebnu intimnu vezu sa svojim sugovornikom. Ta nije bila prakticirana u općenju s bilo kim. Samo je tako moguće shvatiti ono što slijedi: „Jedno ti nedostaje.” Posebna ljubav je prije posebnog poziva.

„Blago na nebu” je protuteža napuštanja zemaljskih dobara, ali ne može ga se smatrati ekvivalentnim sa „životom vječnim” što je objekt vršenja zapovijedi o kojima je riječ odmah na početku susreta.

„Blago na nebesima” ne može se poistovjetiti sa „životom vječnim”. Život vječni se osigurava dosljednim vršenjem zapovijedi. Isus ne mijenja i ne preoblikuje ono što je na početku svečano ustvrdio. „Blago” označuje nešto više; obilje duhovnih dobara čija je svrha učiniti privlačnim, zamannim i bogatim ovaj vječni život.¹⁷³

Time što je bogataš otklonio Isusov poziv, nije otklonio i kompromitirao svoj pristup vječnom životu, ali je otklonio „blago na nebesima” koje mu je bilo ponudeno. Razlika koja postoji između vječnog života” i „blaga” potvrđena je općenito Gospodinovim obećanjem što se odnosi na one koji su zbog njega ostavili sve.¹⁷⁴ Već sada, u ovom vremenu, primit će stostruko i u budućem vijeku život vječni.

To što Marko ovdje naglašava s posebnim afinitetom jest odnos između onoga što se trenutno ostavlja i onoga što se stostruko prima. „stostruko kuća, braće, sestara, djece, polja”. Naprotiv „život vječni” ovdje je naznačen kao nešto što je tome nadodano: „i u budućem vijeku život vječni”.

Ova nam prisposoba pomaže objektivno i realno prosuđivati Gospodinovu nagradu. Da je bogataš odgovorio na njegov poziv dobio bi za nagradu blago na nebesima i život vječni. Život vječni je već, kao što smo to prije ustvrdili, nagrada za dosljedno provođenje Božjih zapovijedi. Prema tome onaj koji ostavlja sve da bi

slijedio Gospodina, prima ne samo život vječni, što je nagrada za njegovu vjernost, nego i stostruko u onome što je stvarno ostavio. Očito je da Marko uskladuje „stostruko” sa životom vječnim. Oni se dakle ne isključuju međusobno.

Samo jasno razlikovanje ovih dvaju usmjerenja — putova, pomaže da se izbjegne drastični zaključak: ili vječnost, ili zemaljska dobra. Tekst očito pokazuje s obzirom na bogataša da nije u pitanju njegov vječni život ukoliko vrši zapovijedi, nego dobivanje blaga na nebu i mogućnost slijeđenja Isusa izbliza.

ODNOS IZMEĐU EVANĐEOSKOG SAVJETA I LJUDSKOG ZAVJETA

Time što smo podrobnije uzeli u razmatranje pojam siromaštva u Bibliji, što smo ga na poseban način proučavali u stavovima Gospodina i njegovih učenika, što smo ga detaljno razmatrali na jednom primjeru iz Novog zavjeta, otvorili smo put za biblijsko shvaćanje zavjeta siromaštva i stvorili mu solidan temelj.

Prije svega, pojasnimo pojam „zavjeta”.

Zavjetom se čovjek obavezuje pod grijeh¹⁷⁵ da će izvesti jedno djelo, ispuniti jedan zadatak posebnim oblikom življenja.¹⁷⁶

Postoje različiti oblici zavjeta: oni privatne naravi ili unutarnji; vanjski: privremeni; životni. Crkveni zakonik razlikuje uz to jednostavne i svečane zavjete.¹⁷⁷ Ovo je pak razlika čisto pravne naravi. Za onoga koji se zavjetuje nema nikakvog praktičnog značenja.

Promotrit ćemo poblize vanjski redovnički zavjet siromaštva.

Po riječima Drugog vatikanskog sabora evanđeoski savjeti počivaju na Gospodinovim riječima i primjerima.¹⁷⁸ Drugim riječima: ono o

172 Usp. J. GALOT, *Le fondement évangélique du vœu religieux de pauvreté* – u: *Gregorianum*, 56(1973), 451.

173 Usp. J. GALOT, nav. dj., 452.

174 Usp. Mk 10,30.

175 Usp. L. MONDEN, *Sünde, Freiheit und Gewissen*, 43–45.

176 Usp. A. KRIMMEL, *Gelübde* – u: *Lexicon für Theologie und Kirche IV*, 641s.

177 CIC, can. 488, paragrafi 1–4.

178 Usp. LG 43.

čemu smo prije govorili kao osnovnom sadržaju evandeoskog savjeta siromaštva nalazi svoje nadahnuće i osnove u pisanoj riječi Radosne vijesti.

Ne može se ustvrditi da Sveto pismo govori samo o tri evandeoska savjeta. Isusovi savjeti su mnogobrojni,¹⁷⁹ ali govoreći sasvim određeno – inzistirajući na riječi „savjet” – kao takav onda postoji samo jedan i za kojega, prema Pavlu, ne postoji Božja zapovijed. Radi se o „savjetu” djevičanstva. „Glede djevica nemam zapovijedi.”¹⁸⁰ I onaj koji ne slijedi ovaj savjet, može unatoč tome postići „savršenost ljubavi”.

Kao takvi, savjeti nisu samo privilegij ili dužnost redovnika.¹⁸¹ Ovdje očitu iznimku čini savjet neženstva, ili u praksi zvan „zavjet sv. čistoće”.

Po zavjetu čovjek se javno obavezuje na dosljednost svojoj odluci. Izraz je to svjesnog i potpunog predanja Bogu i u isto vrijeme norma i načelo – pomoć u dosljednom provođenju svoga obećanja kojemu je često zaprekom neustrajnost.

Tradicionalna nauka ili, bolje rečeno, Crkvenim zakonikom oblikovani sadržaj zavjeta siromaštva stavljen je u ove granice: „vanjska dobra koja se mogu novčano procjenjivati.”¹⁸²

Bez posebnog naprezanja lako je shvatiti da duh evandeoskog siromaštva – u biblijskom smislu – nije moguće zbiti u granice zakona. Izražaj i prakticiranje zavjeta siromaštva oslikano je u Konstitucijama i Pravilima svakog pojedinog reda, i kao takvi oni su zakonodavni, odnosno obavezno je njihovo prakticiranje ukoliko se putem njih „pravno” izražava moje duhovno nadahnuće. Oni su ogledalo u kojemu se zrcali moja dosljednost obećanju, te su u isto vrijeme podrška i poticaj za ono na što se javno pristalo. Ako ih se gleda samo pod vidom juridičke zakonitosti, a ne nastoji se u njima otkriti „duh”, onda su oni najniža stepenica obećanja koja, naprotiv, ako je prožeta duhom, i samo pod tim uvjetom, vjerni je tumač Utemeljiteljeva nadahnuća. Konstitucije i Pravila imaju i jednu drugu veoma praktičnu karakteristiku. štite čovjeka od emocionalne pretjeranosti.

Shvati li se ovako njihova „zakonitost”,

onda ne postoji nikakva opasnost da ih se tumači kao „zamku” ljudske slabosti i kao ograničenost i ugroženost ljudske slobode, nego kao usmjerenje; ne kao mogućnost za još jedan novi grijeh, nego kao najskromniju osnovu ili polazište primijenjene kršćanske ljubavi.

Ipak, istini za volju, iskustvo nas uči da je zakon često dovodio u legalizam i postajao po malo alternativom „duhovnosti” redovništva. Pokrivao je cijelo područje etičnosti i morala. Tome je razlog da su sve više nastajali i množili se zakoni, a s druge je strane moralni život postajao sve više obavezom i slijepom poslušnošću zakonu. U tome slučaju zakon nije više zakon – zaposjeda prostor koji je izvan njegovih zakonskih granica – čovjeku je pak uskraćeno pravo – Bogom dato – na moralno vrednovanje svojih čina. (Ovdje se moralnošću smatra intimni i osobni stav čovjeka prema osobi Boga!)

Dosljednost ili nedosljednost mjerila se kvantitativnošću pristajanja ili odstupanja od zakona.

U svemu tome najopasnije je to da zakon nadomjesti čak i Boga. Život više nije prožet i protkan predanjem Bogu, nego slijepom poslušnošću zakonu.¹⁸³

Isus javno nastupa protiv takvog poimanja zakona ili, bolje rečeno, protiv svodenja života na čisti legalizam i panično ispunjavanje propisa do u tančine bez otopljenosti u ljubavi. Pavao ne prestaje upozoravati na slobodu od zakona – za one koji žive u duhu – onu slobodu koju je donio sam Sin Božji, koja, ne može se reći, nije bez obaveza, ali je prožeta ljubavlju, i ljubav je nosi.

Razlog je ovim postavkama onaj što ga prije spomenusmo: nemogućnost svodenja evandeoskog duha u granice zakona. Opasnost le-

179 Usp. E. RANWEZ, *Drei evangelische Räte?* u: *Concilium*, 9(1965), 748s.

180 Usp. SCHILLEBEECKX, *Das Ordensleben in der Auseinandersetzung mit dem neuen Menschen – und Gottesbild* – u: *Dienst an der Welt*, 92.

181 Usp. SCHILLEBEECKX, nav. dj., 92.

182 Usp. M. ALTEFROHNE, nav. dj., 410.

183 Usp. N. KRAUTWIG, *Gesetz* – u: *Handbuch theologischer Grundbegriffe* I, 518.

galizma, kao što nam to pokazuje povijest Crkve, postojala je. Da li je u naše vrijeme posve iščezla? Dajmo riječ K. Rahneru: „Redovi koji su društvena konkretnost karizmatičnog i poletnog u Crkvi postaju sve više i više udruženja što sprovode život 'prema pravilu', gdje pravilo nije videno pretežno kao pravno opredjeljenje ili propis.”¹⁸⁴

I redovnički zavjet siromaštva kao moralna vrijednost – barem ono što se odnosi na njegov duh – ne da se kodificirati. „Ako bi bila jedina bit siromaštva formalno-juridička obezvlašćenost i time nastala ovisnost o poglavaru onda bi to prije značilo njegovu propast (nego spas!).”¹⁸⁵

Dužnost nam je dakle rasteretiti zavjet siromaštva od legalizma i promatrati ga kroz njegovu biblijsku motiviranost i kao takvog ga živjeti. Ostane li se na juridičkom poimanju, onda prijete opasnost da ga se doživljava samo ili skoro samo kao mrtvljenje i to po pitanju onoga što je za današnjeg čovjeka očita mogućnost izražavanja i utjelovljenja božanske ljubavi: kršćansko življenje zemaljskih vrijednosti.

„Današnja duhovnost duboko je svjetska, 'inkarnacijska' u bonhoefferovskom smislu riječi.”¹⁸⁶ Antropologija i ljudska psihologija podvlače nužnost ovakvog pristupa.

Uvjerljivi motiv koji bi morao prethoditi opredjeljenju za siromaštvo u današnjem svijetu morao bi biti obrat prema svijetu, prihvatanje svijeta kao mjesta i područja u kojem se i po kojem može Bog objaviti čovjeku. „Svemir, stvari, događaji, mogući su sakramenat djelotvorne prisutnosti Božje.”¹⁸⁷

Imajući ovo u vidu, očito je da se dobiva nova kvaliteta zavjeta siromaštva. Ne dakle negacija ovozemaljskog i bijeg od njega, nego služenje njime u službu naviještanja. „Posljednji i najdublji motiv kršćanskog i samim tim redovničkog siromaštva nije askeza, odbacivanje zemaljskih dobara, nego njihovo pravo vrednovanje, njihovo sasvim normalno rabljenje danas, putem dijeljenja i sudjelovanja.”¹⁸⁸

Ova tvrdnja ne smije biti razlogom da izgubimo iz vida kritičnu zadaću zavjeta siromaštva. „...zavjeti su po svom obliku i po svom sadržaju novi i konkretniji način zauzimanja stava prema postavkama ovoga svijeta.”¹⁸⁹

Imajući i ovo na pameti moglo bi se ovako

formulirati zadaću zavjeta siromaštva: po mogućnosti što potpuniji život življen prema Evandelju „... postat će oštrom kritikom različitih otuđenja, s jedne strane kritikom društva koje se usmjeruje samo u cilju da zadovolji materijalne potrebe čovjeka, a s druge strane vodit će k sve većoj solidarnosti svih onih koji rade na pomirivanju čovječanstva. Tako bi redovništvo, samo ucijepljeno u društvo, moglo postati diskretnim, čak štoviše, djelotvornim znakom da je kraljevstvo Božje već sada, ovdje, u nastajanju i da je ono što Evandjelje propovijeda i hoće na liniji očovječenja čovjeka.”¹⁹⁰

Pokušajmo sintetizirati.

1. Zavjet je čin predanja Bogu. Po njemu se očituje ljudska volja da se bude dosljedan samom sebi i jednom načelu izrečenom u obliku redovničkog pravila. Crkveno pravo dalo je neke granice zavjetu siromaštva, granice koje su očiti izražaj nesavršenosti samog zakonodavca. Duh siromaštva: poniznost, povjerenje, eshatološka nada, jednom riječju dobar dio karakteristika evandeoskog savjeta siromaštva nadilazi ove pravne granice;

2. Postojala su i postoje legalistička zastrašnjenja na području prakticanja zavjeta siromaštva, tj. fatalna zabluda da su pravni sadržaji zavjeta siromaštva jedini i sveobuhvatni izražaj biblijskog savjeta siromaštva;

3. Juridički oblik zavjeta siromaštva samo je jedna strana istoga.

ZAKLJUČAK

Moja je nakana bila proučavati kroz Pismo ono što se odnosi na zavjet siromaštva. Bilo bi

184 Usp. K. RAHNER, nav. dj., 468.

185 Isto 462.

186 E. LARKIN, *Die Askese im modernen Leben* – u: *Concilium*, 9(1966), 705.

187 Usp. Y. CONGAR, *Für eine dienende und arme Kirche*, Mainz, 1965, 105.

188 M. ALTEFROHNE, nav. dj., 413.

189 J. ERNST, *Stellungnahme* – u: *J' Kerkhofs, Das Schicksal der Orden – Ende oder Neubeginn*, Freiburg, 1971, 100.

190 C. GEFFRÉ, *Die Zukunft des Ordenslebens in der Stunde der Säkularisation* – u: *Concilium*, 2(1969), 691s.

posve neskromno ustvrditi da je ovim izlaganjem tema iscrpljena. Kao što je bilo rečeno na početnim stranicama, ovdje to još jednom ponavljam: dotaknuti su samo neki vidovi siromaštva.

U teologiju siromaštva nisam se previše upuštao, premda bi bila jako zanimljiva za nove postavke ovoga zavjeta. Interesantno bi bilo proučavati zavjet siromaštva kod Karla Rahnera i to pod vidom: odnos individualnog prema zajedničkom siromaštvu. Za takav studij trebalo bi puno više vremena i teološke okretnosti. Zanimljivo bi bilo proučavati i nove oblike koje predlažu razni autori. Još uvijek je to područje eksperimentiranja i kao takvo dosta draži radoznalog čitaoca. Ništa manje ne bi bilo zanimljivo uzeti u razmatranje življenje i shvaćanje siromaštva kod jednog od utemeljitelja crkvenih redova, recimo sv. Franje, sv. Benedikta, sv. Ignacija, sv. Ivana Bosca itd.

Moj izbor je otišao u pravcu istraživanja biblijskih osnova. Ako se radi o tome da se pronađu novi naglasci i novi sadržaji za življenje prema evanđeoskim savjetima u današnjim uvjetima, toga sam svjestan, nije dostatno samo usmjerenje prema Evanđelju. Schillebeeckx će to formulirati ovako: „Evanđelje je djelotvorno samo u granicama ljudskog samorazumijevanja unutar ovoga svijeta.”¹⁹¹

Stoga je nužno tumačiti i prihvaćati nasljeđivanje Krista na način koji je shvatljiv i razumljiv današnjem čovjeku. Ne smije se jedno-

stavno bez ikakve refleksije i mogućnosti primjene uzimati i prihvaćati modele kršćanskog načina življenja siromaštva iz vremena koje nema ništa zajedničko, ili sasvim neznatno s našim.

Biblijske oblike siromaštva treba „prevoditi”, pretakati u današnje kategorije i načine shvaćanja i življenja. To ne mora značiti ni okrnjivanje, ni osiromašivanje Kristove Radosne vijesti. Naprotiv, radi se o većoj djelotvornosti i životnosti, o vjernosti, ne literarnoj – dosljednosti i tumačenju Biblije doslovno, nego o vjernom otkrivanju izvornog teološkog sadržaja i njegova pretakanja u današnji jezik i današnje mogućnosti.

Evanđeoski savjet siromaštva neopoziv je zov. Bio je i ostaje čvrstim osloncem svih stremljenja i obnova bilo unutarnjeg, bilo vanjskog redovničkog života. Ukoliko ga se radosno zaživi mogao bi biti i izvor obnove naše kateheze koja će morati sve više računati sa snagama koje neće tražiti svoje uporište u zaradi nego u ne-sebičnom darivanju onih vrednota koje mogu nositi ljudski život a prema načelu: „Badava ste primili, badava dajte.” Ipak treba paziti da ono najosnovnije pod svaku cijenu treba biti spašeno.

191 E. SCHILLEBEECKX, *Das Ordensleben in der Auseinandersetzung mit dem neuen Menschen- und Gottesbild* – u: *Dienst an der Welt*, Freiburg – Basel – Wien, 1969, 80.